

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > ארבעת היסודות שורשי התנועות הנפשיות 011 עפר צמצום התקשרות יסוד

ארבעת היסודות שורשי התנועות הנפשיות 011 עפר צמצום התקשרות יסוד

עפר - צמצום

התקשרות - יסוד

יסוד העפר, כח הצמצום. השתא נעסוק במדה התשיעית, והיא כח ההתקשרות, ופנימיותה תענוג. לכן פעמים היא נקראת בלשון רבותינו התקשרות, ופעמים היא נקראת תענוג. קומת אדם, מקומו אות ברית קודש, "ודבק באשתו והיו לבשר אחד", זהו היסוד הקדוש. חיצוניותו פעולת חיבור, פנימיותו תענוג. ובהגדרה המדוקדקת, כח התענוג הוא הכח המחבר. הדוגמא הבהירה והיסודית והשורשית היא מדרגת שבת קודש. מדרגת שבת קודש היא במדרגת רזא דאחד, שם הכל מתאחד, ולכן נאמר 'וקראת לשבת העונג', לכח העונג המתגלה בשבת יש כח של צירוף, ולכן רזא דשבת הוא אחד.

א"כ, הכח הוא כח של חיבור, והכח שמניע את החיבור הוא תענוג.

לפ"ז נתחיל את שורשי המידות כפי שהוזכר בפעמים הקודמות.

(א) **עצבות** - כאשר האדם עצב, כח החיבור שבו מצטמצם, הדוגמא הבהירה והיסודית, אבלות של תשעה באב, שנאסר חמשה דברים, נאסר בו החיבור, יש אופן שזה מדין סוגיא של תענוג, ויש אופן שזה מדין סוגיא של חיבור. בהגדרה כוללת מאד, בתשעה באב יסוד האיסור הוא החיבור, ביוה"כ נאמר "תענו את נפשותיכם", יש דין של עינוי היפך של עונג, כמו שדורשת הגמ' במסכת יומא ילפותא, הו"א ומסקנא, מהם גדרי העינוי שבדבר.

מ"מ, הפועל יוצא שהוא נקודת החיבור, הוא נאסר בזמן העצבות. משום שכאשר האדם עצב, הוא נמצא לעצמו, משא"כ החיבור כל יסודו הצטרפות לזולתו.

(ב) **עצלות** - על מנת להתחבר נצרך מציאות של עמל, יגיעה. לשון המשנה: עשה לך רב וקנה לך חבר, על מנת לקנות חבר, כל חבר נקרא כך מלשון חיבור, צירוף. על מנת שתהיה מציאות של חיבור נצרך קנין, האדם מתחבר לחבר זה אופן אחד, האופן השני שהוא מתחבר זה איש ואשה. "ועזב את אביו ואמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד", גם שם נאמר לשון של קנין. לשון המשנה בתחילת מסכת קידושין "האשה נקנית בשלשה דרכים, קונה את עצמה בשני דרכים". א"כ, קנה לך חבר לא נאמר רק על חבר כפשוטו, אלא גם על האשה, "היא מחברתך ואשת חיקך", גם בה נאמר משקל הדברים "קנה לך חבר", "האשה נקנית". על מנת לקנות דבר, נצרך עמל ויגיעה. ולפיכך, העצל מתרחק מהחיבור מחמת הצורך לקנות את החיבור ע"י עמל ויגיעה.

הדוגמא השורשית והבהירה, זהו קניינה של תורה, מ"ח קניינים שהתורה נקנית בהם, צורת הקניינים הוא באופן של יגיעה

ועמל. לאחר מכן שזוכה לעסוק בה לשמה, אזי נעשה מעיין המתגבר, כנהר שאינו פוסק, ששם זה כבר לא בתפיסת יגיעה, אלא באופן של ממדבר מתנה, נחליאל, נחלו א-ל, שמקבל את הדבר בלא יגיעה, כמתנה בירושה. אבל קודם לכן, מ"ח קניינים שהתורה נקנית בהם, נצרך עמל ויגיעה. ולכן חיבור האדם לתורה, ככל שהאדם עצל יותר, "בעצלתיים ימח המקרה", אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה, זה ההפך הגמור של מציאות העצלות.

ג) **כילי, קמצן** - כידוע עד למאד, אחד מהכוחות היסודיים שמקשרים ומחברים בין שני דברים, זהו כח הנתינה. זה מתגלה באופן מובהק מאד בין הורים לילדים, שהילדים נקשרים להורים מחמת נתינתם של ההורים לילדים. אבל באופן היקפי יותר, חלק מתפיסת החיבור בין בני האדם, שהחיבור נעשה ע"י נתינה לזולתו. ולפיכך, מי שהוא כילי קמצן, הרי הוא צר בממונו לתת, ואם הוא צר בממונו לתת אזי הוא מצמצם את נקודת החיבור.

אפילו בחיבור בבחינת זכר ונקבה, מי שהוא כילי וקמצן, אזי אפילו כאשר הוא כביכול נותן, בדוגמא השורשית של קידושי אשה, כאשר האדם מקדש אשה, היא נקנית בג' דרכים, בכסף שטר וביאה, וכאשר היא נקנית בכסף, הוא נותן לה כסף, אבל דעתו היא שהכסף לא יהיה שייך לגמרי לה, כגון מנהג דעלמא שהוא מנהג קדמונים שיסודו בהררי קודש, שהאיש מקדש את האשה ונותן לה טבעת, הטבעת הזו שייכת לאשה. אבל גם בדבר השייך לאשה, יש נכסי מלוג ויש נכסי צאן ברזל, אין לה קנין גמור גם במה שיש לה, על דרך כלל. הכילי הקמצן איננו נותן אפילו את הטבעת באופן שלם, הוא גם משאיר שם את ידיו בדבר.

זוהי דוגמא בעלמא לחידוד, שאין כאן נתינה גמורה, אלא הדבר נעשה באופן של נתינה בחיצוניותו, אבל בפנימיותו עדיין נשאר מקום להתקשרות של הממון לעצמו. לכן, ככל שהאדם קשור יותר לממונו, כח הנתינה מצומצם, ולפי"ז תולדתו שהוא החיבור, הולך ומצטמצם.

ד) **שתיקה** - כידוע, חלק מגדרי חיבור נקרא בלשון תורה 'דיבור'. 'ראוה מדברת עם אחר', זה חיבור של זכר ונקבה. גם חיבור שהוא בבחינת ראש, שהענפים מתחברים אליו, הוא בבחינת 'דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור', בחינת משה רבינו שהוא הדבר לדור, הוא ה'רעיא מהימנא', הוא הדעת הפנימית שמצרף ומחבר את כולם. הכח המצרף הפנימי שהוזכר, הוא כח התענוג, וכח זה מתגלה במדת הדעת.

ולפיכך, כאשר יש שתיקה, אין כח של דיבור, ואזי כח המחבר, הדיבור המחבר, הן בבחינת 'ראוה מדברת', והן בבחינת 'דבר אחד לדור', הכוחות הללו אינם קיימים, ולכן אופן החיבור אין לו ביטוי של חיבור גמור.

בלשון מדויקת יותר, יש חיבור מכח דיבור, ויש חיבור מכח שתיקה. חיבור מכח דיבור הוא הנקרא 'ראוה מדברת', חיבור מכח שתיקה הוא הנקרא 'נשיקין', שם יש חיבור אחר, שהרי אי אפשר הרי לדבר שנושקים. אבל על מנת שיהיה חיבור של 'נשיקין', שהוא חיבור של שתיקה, צריך שיהיה פיוס בבחינת דיבור, וכאשר יש דיבור אחריו יכול לבוא שתיקה, זה בבחינת "עתים חשות עתים ממללות". אבל אם אין דיבור מעיקרא, אין כח המצרף והמחבר. בבחינת "נפשי יצאה בדברו עמו", ועי"כ נעשה מציאות של צירוף, או 'דעת גנוז בפומיה' ומתגלה בדיבור, ועי"כ הם נקשרים אחד לשני.

ה) **שפלות** - כל אדם ואדם נקרא פלגא דגופא. יש שני סיבות שמונעים מבני אדם למצוא את החצי השני שלהם. סיבה ראשונה, מי שהוא בעל גאוה, אז הוא לא תופס את עצמו כפלגא, וממילא הוא לא תופס את עצמו כתפיסה של חסר שנצרך השלמה, ולכן יש לו קושי של מציאות זיווג. סיבה שניה, מי שהוא שפל בנפשו, כיוון שחסר לו הוא לא רק שהוא פלגא, אלא הוא רואה שהוא פחות מפלגא, וזה גופא גורם שלא ירצו אותו, כי הוא לא יכול להשלים את הפלגא שחסר לשני.

יש כאן שני נקודות הפוכות, שהוזכרו בלשון קצרה מאד, דבר והיפוכו המונע מהאדם למצוא את זיווגו, או שהוא יותר מפלגא ואזי הוא תופס את השטח של זולתו, ולכן הוא לא מוצא את זיווגו, וזה גאוה. או שהוא שפל ועי"כ הוא פחות מפלגא, אינו מכיר בערך עצמו ואינו נותן מקום לקיומו של עצמו, על מנת שיהיה לו מקום של השלמה באופן הנכון.

ולכן, החיבור מכריח את החיבור שתהיה תפיסת פלגא באדם ולא פחות מכך, שהיא השפלות. וא"כ השפלות מונעת את ההשלמה.

(ו) **סבלנות** - ברור ופשוט הדבר, כל חיבור של שנים, הוא בנייה של תהליך. ניתן את הדוגמא הברורה, אשה מתקדשת בג' דרכים, בכסף בשטר ובביאה, א"כ צורת הדברים לכתחילה, שיקדש אותה או בכסף או בשטר, ולאחר-מכן יש שלב שלישי. 'רב מנגיד מאן דמקדש בביאה, פריצותא הוא', כלומר שזה בנוי באופן של תהליך. 'אשר אסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין', זה מגיע בשלבים. יש את האופן שאסור לקדש את האשה עד שיראנה, יש את האופן של אירוסין, יש את האופן של נישואין, מכניסה לביתו בבחינת חופה.

כל זה תהליך עד שמגיע נקודת החיבור השלם. והכל בנוי בתפיסה של סבלנות. ככל שהסבלנות מתוקנת, אזי כח החיבור בא בהדרגה שבדבר והוא נקנה. ככל שכח הסבלנות איננו מתוקן, אזי 'פריצותא הוא', וזהו מלשון שהוא פורץ את הגדרות, ועי"כ נקודת החיבור איננה כתיקונה.

(ז) **מנוחה** - נאמר בספר רות "ומצאתן מנוחה אשה בית אשה", כאשר האשה מצטרפת לבעל זוהי מציאות של מנוחה. הדוגמא הבהירה לכך במדרגת הזמן, זו מדרגת שבת קודש. שבת מלכתא, דברי חז"ל הידועים, שישראל ושבת הם בבחינת בני זוג יחדיו, ושם יש את מקום המנוחה. ככל שהאדם רחוק מתפיסת המנוחה, אזי הוא רחוק בעצם מחיבור אמיתי. אם יש לו מנוחה לפני-כן, זה אינה מנוחה אלא תרדמת של עצלות. ואם אין לו מנוחה גם בנקודת החיבור, אזי החיבור לא יכול להגיע לנקודת השלמתו.

בעומק, המנוחה נובעת מכך, שלפני החיבור הוא חסר ולכן אין לו מנוחה, והחיבור יוצר לו את נקודת השלמה, והיא גופא יוצרת את מנוחתו. ולכן, מדת המנוחה היא התוצאה של מציאות החיבור. מדגישים, החסר תובע את החיבור, והחיבור יוצר את מציאות המנוחה.

ברור הדבר שאם אין מנוחה גם מכח תולדת החיבור, הרי שבהכרח זה מכחיש את שלמותו של החיבור. או שהיא גופא, כיוון שהחיבור איננו שלם, לכן אין מנוחה.

(ח) **גבול ודיוק** - כאשר האדם רוצה להתחבר לדברים, רואים זאת פעמים רבות בבני אדם המחפשים שידוך, שהם מחפשים בת זוג או בן זוג שיתאים להם בצורה מדויקת. כל מי שיש בו מעט מאד דעת מבין שאין כזה דבר בעולם. זהו "עזר כנגדו", יש דברים שהיא עזר, ויש דברים שהיא כנגדו, זו כל מציאות הבריאה. ככל שלאדם יש את כח הגבול והדיוק והוא מחפש בחיבור נקודה מדויקת מוחלטת, הקושי שבדבר הולך וגדל.

אפילו כאשר האדם לומד את התורה הקדושה, שנקראת "אשת חיל מי ימצא", שזה קאי הן על האשה כפשוטו, וקאי הן על

התורה הק'. אזי גם כאשר האדם לומד, אינו לומד אלא במקום שלבו חפץ, אבל גם בזה, אין דבר שהוא חפץ בו באופן השלם שהוא יכול ללמוד אותו. אפילו אם הוא חפץ ללמוד מסכתא מסוימת או סוגיא מסוימת, אבל בתוך אותו דבר עצמו בהכרח ישנם נקודות שאינם החפץ שלו באופן השלם. יתר על כן, אדם לומד סוגיא והסוגיא היא חפצו, אבל לא יתכן שהכל יצא ברור לחלוטין, אזי מוכרח שיש לו דברים שאינם בהירים, וא"כ זה לא עומד בצורה המדויקת שבדבר.

זו נקודה שהזכרנו בקצרה, אבל זו נקודה יסודית מאד. כל חיבור בנוי על חלק של עזר ועל חלק שכנגדו. ככל שהאדם יחפש את הדיוק המוחלט שבדבר, בעוה"ב, בעולם השלם והעליון, יש את המציאות הזו. כאן בעוה"ז, הכל בנוי על תפיסת החלק, ולא על תפיסת השלם. זו כל מציאות העולם. ולכן, גם הכח המחבר, והגבול והדיוק שבחיבור, הם צריכים להיות חלקיים ואינם שלמים [כמובן בשיעור הנכון].

(ט) **יִיאוּשׁ -** בכח החיבור בין בני האדם, הייאוש הוא ברור, יש הרבה אנשים שמחפשים שידוך, בשלב מסוים שהם לא מצאו הם התייאשו. על מנת שלאדם יהיה חיבור, מוכרח להיות שעדיין יש לו תקוה, היפך מציאות של ייאוש. בדוגמא של 'קנה לך חבר', או חברותא או מיתותא. במעשה שהיה עם חוני המעגל שקם לאחר שבעים שנה, שאז לא היה לו חברותא, וזה באמת הביא אותו לידי מיתותא. כל זמן שהיה לו תקוה שיהיה חברותא אזי לא היה מיתותא, אבל שהוא התייאש, 'נהירין ליה שמעתא כבימי חוני המעגל', הוא מתייאש לראות שיש לו מישהו שיכול להצטרף אליו, אזי מתגלה המיתותא שבדבר.

הוזכרה דוגמא של זיווג ודוגמא של חברותא בבית המדרש כחוני המעגל, אבל היסוד הוא אחד, על מנת למצוא מציאות של חיבור נצרך שיהיה תקוה, שנאבדה התקוה, אין מציאות של חיבור. ישנם בני אדם שכביכול נשואים בתוך מערכת שקיימת, אבל יש להם ייאוש מלהתחבר בתוך אותה מערכת עצמה. יש את מי שכבר זה הופך להיות גט בפועל, אבל יש כאלו שזה בכלל ט' מידות שהוא בבחינת 'בני גרושה', ובדעתו היא כבר נתגרשה ממנו ואיננה שלמה עמו. ולכן, ככל שכח הייאוש בנפש האדם גובר, כח ההתחברות הולך ונחלש.

זה נכון שכאשר הוא מתייאש להתחבר מדבר מסוים, הוא מתחבר לדבר אחר. דוגמא בעלמא שהוזכרה לעיל, הוא התייאש מחברותא, מבני אדם, אבל היא גופא זה יוצר לו התקשרות לקב"ה. לפ"ז זהו עומק גדול, מה שחוני המעגל נסתלק, כפשוטו מעומק הצער בלבד הוא הסתלק, או חברותא או מיתותא. בלשון אחרת עמוקה יותר, מכח כך שהוא נתייאש להתחבר לבני אדם, אזי הוא לא התייאש מהחיבור, אלא הוא התייאש מהחיבור לבני אדם, ואז החיבור שלו הופנה לשורשו העליון, לנשמות שבגן עדן, ויתר על כן אליו יתברך שמו. וזה גופא הוליד את מציאות המיתותא של חוני המעגל.

(י) **כבודות -** כל חיבור של שני דברים, כפשוטו כאן בעוה"ז כדי לחברם צריך לקחת דבר שמחברם, כגון שלשלת, ומחברים. זהו החיבור התחתון. החיבור העליון מצריך לעלות לעולם עליון יותר דק, ששם הם לפני הפירוד. זה נקרא "ודבק באשתו והיו לבשר אחד". מי שמתחבר עם זולתו בתוך אותו עולם, הם בעצם נמצאים בתפיסת פירוד, שבדרך המקרה חל בהם מציאות של קשר. אבל ההתאחדות האמיתית היא עלייה לעולם יותר עליון, ושם מקום אחדותם.

הדוגמא הבהירה של חתן וכלה, בהבחנת הכלה, כמו שדורשת הגמ' במסכת כתובות, 'והיא בעולת בעל' - בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל, אזי היא עולה. ברם שאומרת הגמ' בבא מציעא, 'נחות דרגא נסב איתתא', שהאיש צריך לרדת על מנת לשאת אשה. זה מחמת מה שהוא יורד לשאת אותה, אבל עצם הנישואין מדרגתם היא, 'עולים לגדולה', אחד מהם שמונים חז"ל הוא, 'מחלת בת ישמעאל, מי שעולה לגדולה מוחלים לו על עוונותיו', אזי כל חתן הוא בבחינת 'עולה לגדולה'. נמצא שהיא עולה, והוא עולה [בלוי להיכנס לכל דקות הסוגיא]. והיא גופא יוצרת את האפשרות להתחבר.

הכח להתחבר לעולם יותר עליון, כל עולם עליון הוא יותר קל, כל עולם תחתון הוא יותר כבד. ולכן כבדות גורמת הישארות באותו עולם. וההישארות באותו עולם הוא גופא מונע את האפשרות של ההתאחדות שבנויה על אופן של קל. הדוגמא הבהירה, כח החיבור באות ברית קודש, שהוא בבחינת 'יורה כחץ', בבחינת 'קל כנשר'.

(יא) **יובש** - בדוגמא הבהירה של אות ברית קודש המתחבר, יש מדרגה שהיא בבחינת אבר חי, ויש את המדרגה הנמוכה יותר, שהיא בבחינת אבר מת. חי - חיות, מת - יובש. על מנת שיהיה חיבור, צריך שיהיה אבר חי, אבר מת אינו בר חיבור. כשם שזה אמור בהלבשה של גוף, כמובן שזה אמור בעצם הכח הפנימי בנפשו של האדם, ככל שהאדם חי יותר הוא מצטרף, זה בבחינת 'ח"י חוליות שבשדרה', זה מצרף כמעט את כל הקומה כולה, ובעומק, שורש כל הקומה כולה, המצטרפים בח"י חוליות בשדרה, ממקום ראשו של האדם עד מקום שורש תחילת שליש תחתון של קומת האדם.

וא"כ, ככל שהיובש גדול יותר, כך כח הצירוף של האדם קטן יותר.

(יב) **יציבות** - כשיש תפיסה של אדם כמציאות לעצמו, ותפיסה של מישהו זולתו כמציאות לעצמו. כל אחד בעולמו שלו בנה לו את העולם שבנה, ויש לו את היציבות שלו. מה קורה כאשר הם נישאים זה לזה, כל אחד עוקר את יציבותו מהמקום שבו הוא נמצא. לדוגמא בעלמא, גם זו סוגיא במסכת כתובות, באופן שיש פירוד של איש ואשה, מי קודם למי לגור במקום, ומי צריך להיטלטל. הגמ' אומרת, 'טלטולא דגברא קשה מדאיתתא', יותר קשה לאיש להיטלטל מאשר לאשה [בשורש, זה מחמת שהוא נברא ממקום האדמה, והיא נבראה כבר מדבר המיטלטל]. למשל בדיני קדימה נאמר דינים הפוכים, וכאשר באים לחלק צדקה, אשה קודמת לאיש, מחמת ש"כל כבודה בת מלך פנימה".

עכ"פ, כל חיבור בין שני בני אדם על דרך כלל מכריח שינוי של יציבות מהמצב שהיה קודם לכן. יש בני אדם שתקופה מסוימת בחיים היו בלתי נשואים, ויש להם קושי לחזור ולהתחתן, וכל זאת מחמת, כי זה משנה להם את סדרי היציבות שבנו לעצמם באותו זמן. נמצא שלצורך חיבור נצרך שינוי מכח היציבות. וכן להיפך כמובן, חיבור שלם הוא גופא מוליד מציאות של יציבות. 'מעולם לא קראתי לאשתי אשתי, אלא ביתי', שבית הוא דבר הקבוע ויציב.

(יג) **סתירות בנפש** - כל אדם ואדם יש לו סתירות בנפשו. יש את החיבור העצמי שלו בתוך עצמו מכח סתירותיו של עצמו. אבל יתר על כן, כאשר הוא בנה להצטרף לזולתו, אזי הוא עצמו יש בו סתירות והוא מצטרף עם עוד מישהו שקיים בו סתירות, אז אם זה בגלגול ראשון, אזי בשורש אין סתירות מובנות. ואם זה בגלגול שני, זה יכול להיות סתירות מובנות בעצם המציאות. אבל אפילו אם זה גלגול ראשון, אבל על מנת שלא יהיה סתירות צריך שהאדם יחיה בהתגלות עם שורש נשמתו, שעל מנת כן תהיה ההשלמה ביניהם. אבל כיוון שעל דרך כלל כמעט אינו בנמצא בני זוג ששניהם חיים יחד בשורש נשמתם ומחברים יחדיו, אפילו אם בבחינת זיווג ראשון, אבל זה לא בהתגלות, ולכן כל אחד הלך לדרכו להיכן שהוא הלך. ושם מונח הסתירות הפרטיות בנפש כל אחד, והסתירות של צירוף של שתי נפשות יחדיו.

וזה אחד מהמעכבים העצומים לכח החיבור בין בני אדם. בתוך עצמם יש להם סתירות, ויש סתירות בזולתו. והוא בתוך עצמו לא מסתדר עם הסתירות של עצמו, וכנגדו שיש לה גם צד של סתירות, אפילו כח אחד בתוך עצמו שמתאים לצד אחד של זולתו, אבל הוא לא מתאים לצד השני שלו, בבחינת ארבעה במטה שמצטרפים יחד כביכול, כח של סתירות שנולדות בנפשו של האדם. חוזרים ומדגישים, זה אחד מהכוחות העיקריים שמונעים כח של חיבור וצירוף בין בני זוג, בין בני אדם, מחמת שכוחות נפשם סותרים מיניה וביה בתוך עצמם, וסותרים לסתירות של זולתם, וחוזר חלילה.

(יד) **קנאה** - זה ברור ופשוט. ככל שהאדם מקנא בזולתו, הוא לא מצטרף אליו. אם הוא אוהב את זולתו, הוא מצטרף

אליו, אם הוא מקנא בזולתו, הוא לא מצטרף אליו. הדוגמא השורשית והבהירה, חיבור של זכר ונקבה, כאשר חל שם קנאה, זה נקרא פרשת 'סוטה', 'קניא לה', שני לשונות בדברי הגמ', האם זו רוח טהרה או להיפך. אבל השורש בכללות של המדה הנקראת קנאה, 'והיא נסתרה', שהוא מקנא לה על הצד שחל ביניהם נקודת פירוד, אזי עצם הקנאה חל על תפיסת נקודת הפירוד, ועל זה חל דיני קינוי וסתירה, שמקנא לה על מה שנסתרת עם אחר. ולפיכך, החיבור והקנאה הם דבר והיפוכו.

אפילו שנאמר במדרגה העליונה של קנאה, 'קנאת סופרים תרבה חכמה', אזי לכאורה שם זה היה צריך להיות מדה הנקראת 'צירוף לזולתו', שהרי היא מרבה חכמה. אבל בעומק, אין ספק בדבר, שגם קנאת סופרים סוף-כל-סוף היא קנאה. חוזרים כסדר על דברי אחד מרבותינו שאמר, שמדוע נאמר במשנה בסוף מסכת סוטה 'חכמת חכמים תסרח', כיוון שאת החכמה הזו הם השיגו מכח 'קנאת סופרים', ו'רקב עצמות קנאה', ולכן 'חכמת חכמים תסרח', כי עצמיות החכמה באה באופן של קנאת סופרים. בודאי שיש קנאה שהיא פסולה מיניה וביה, ויש קנאה שעליה נאמר, 'מתוך שלא לשמה בא לשמה'.

ובעומק, על המדה הזו נאמר, מתוך שלא לשמה בא לשמה, 'קנאת סופרים תרבה חכמה' מדין שלא לשמה, אבל הוא צריך לבוא ללשמה. וכאשר הוא בא ללשמה, הוא צריך לחזור ולהפשיט את מציאות הקנאה שהביאה אותו למציאות חיבור לחכמה, שלא יתגלה ח"ו 'חכמת חכמים תסרח' בחכמתו.

(טו) **מבט שלילי** - זו נקודה ברורה ופשוטה. ככל שכח המבט של האדם הוא מבט חיובי, הוא יכול להצטרף יותר לזולתו, ככל שלאדם יש לו מבט שלילי, הכח שלו להצטרף לבני אדם הולך ונחסר, הולך ומצטמצם. כי הרי כל אדם שהוא נפגש עמו, הוא רואה את חסרונו. 'שנראה את מעלות חברינו ולא חסרונו'. אבל אם באופן הוא נוטה בטבעו לראות בכל דבר את החסרונות של מה שנמצא, אזי יש לו קושי עצום להצטרף לזולתו. כמובן שיש בני אדם שפחות רואים את החסרונות מחמת שהם לא חדי העין, ולא חדי ההרגשה. יש בני אדם שיש להם חדות עין וחדות הרגשה, ואעפ"כ יש להם כח להתמקד ולהתחבר בחלק הטוב שבזולתו, ועי"כ הם יכולים להצטרף עמו.

בעומק יותר, יש את ההסכמה בנפש ש'בורא נפשות רבות וחסרונן', שכל מציאות הבריאה בנויה באופן שכל נפש מלשון 'נפש יתר', יש לה גם מעלות יתירות, ויש לה גם כן חסרונות, ולכן הוא מסכים לחסרונות. זה נקרא 'שעשני כרצונו', הוא מסכים בחסרונות שנמצאים בבריאה. ועי"כ, על אף שהוא רואה את החסרון, זה לא מונע בעדו מלהתחבר לזולתו. הוא מסכים שיש בעצמו חסרונות, והוא מסכים שיש בזולתו חסרונות, וזה עומק ה'אמונתך בלילות', ההסכמה לחיות עם מציאות החסרון שקיימת בבריאה, זה הכח שבאדם שיכול לגרום לידי כך שאפילו אם יש לו מבט של שליליות, אבל הוא בגבול הנכון ובשיעור הנכון, לא עודף על המדה, והוא לא מונע בעדו מלהתחבר לזולתו, כמו שהוזכר.

(טז) **קביעות** - זו נקודה יסודית מאד. כאשר יש חיבור בין בני אדם, זה לא כמו חיבור בין שני דברים. דוגמא בעלמא, כאשר רוצים לבנות בית, חופרים את היסודות ומניחים אותם, ובונים בית. על דרך כלל, הקרקע נשארת פחות או יותר אותו דבר, והבית נשאר פחות או יותר אותו דבר. ח"ו אם קרה מקרים קיצוניים, והייתה רעידת אדמה, אזי באמת החיבור ביניהם הולך ונחלש. אבל אם העולם נוהג כמנהגו, השינוי שיש בקרקע והשינוי שיש בבית, כמובן שהוא קיים, אבל הוא מעט מזער. ככל שעוברים הזמנים ועוברים השנים, אזי הדברים באמת הולכים ומשתנים. אבל חיבור בין בני אדם, חוזרים תמיד על לשון דברי הגר"א, 'אם אינו עולה יורד', מלבד העומק של דברי הגר"א, גם בפשוטם של החיים עצמם, הרי האדם משתנה בשנותיו, הוא עובר את מה שהוא עובר, כל אחד בחיים של עובר מה שהוא עובר, והוא אינו אדם בדיוק שהיה קודם לכם.

לדוגמא בעלמא, בן ח"י לחופה, האדם מתחתן, יש כאן שני בני זוג, בשלב מסוים, לאחר-מכן הם נהיים בני עשרים, שלושים, ארבעים, וכלשון דברי המשנה, בכל גיל וגיל מה שראוי להיות בו, וכן מה שכל אחד מוסיף בחייו שלו, אבל הצד השווה, שאם נקח בן אדם מגיל עשרים עד גיל שבעים, כדוגמא בעלמא, האם הוא נשאר בדיוק אותו, מי שנשאר בדיוק אותו דבר זה צריך עיון גדול. אבל רוב בני אדם לא נשארים אותו דבר, בין למעלות, בין לגרועות, אבל חלים בהם שינויים. הגיל יוצר

השתנות, מעברי החיים יוצרים השתנות, כל אחד ואחד משתנה במה שהוא משתנה.

ככל שהאדם תובע קביעות, פלוני התחתן עם פלונית, פלונית התחתנה עם פלוני, הוא התחתן איתה על דעת שהיא תהיה כזו, היא התחתנה איתו על דעת שהוא יהיה כזה, על דרך כלל הוא רק חשב כך והיא חשבה כך וזה לא היה נכון בדיוק כמו שהם חשבו. אבל צא ולמד באופן שכן היה נכון מה שהם חשבו, אבל לאחר זמן, עוברים החיים, ולא רק הגוף בכוחותיו משתנה, אלא גם תנועות הנפש, כוחות הנפש, מבט החיים, כל אחד לפי ערכו, מקבל את הגוונים שהוא מקבל, ועי"כ מתגלה בנפשו של האדם שאין קביעות.

אדם מתחתן עם פלונית, פלונית התחתנה עם פלוני, ואומרים 'התחתנתי עם מישהו אחד, ועכשיו זה משהו אחר'. יש מה שאדם מגלה זאת כמה ימים אחר החתונה או כמה חודשים שהוא לא קלט מה שקורה. אבל יש מה שהאדם משתנה לאחר שנים, ויכול להיות שהוא התחיל את החיים בתוך מערכת של זוג כתפיסה אחת של חיים, ולאחר-מכן החיים מקבלים את המבט שלהם. לדוגמא בעלמא, תינוק שנשבה, ולאחר-מכן אחד מבני הזוג חוזר בתשובה, זהו שינוי משמעותי. יש בני אדם שנולדו בתוך עולמה של תורה, אבל הם יוצרים שינויים בתוך עצמם, וכן על זה הדרך.

זו נקודה עמוקה, הכח הזה בעצם דורש מהאדם התחברויות חדשות ולא קבועות. החיצוניות של החיבור הוא אותו חיבור, הוא ראובן והיא לאה, אבל פנימיות של נקודת החיבור מכריחה מציאות של השתנויות, כי המציאות של כל אחד מהם משתנה, והחיבור שהיה קודם לכן לא יכול להיות החיבור של עכשיו [במאמר המוסגר, כמובן שבדיני קידושין הוא לא צריך לקדש אותה עוד הפעם, אבל ידועה שיטת ר' שמעון שקופ שקידושין שמחילים אותם בהתחלה כל הזמן מתחדשים, מדוע הם צריכים כל הזמן להתחדש, כי אותו אחד הוא לא מי שהיה קודם לכן, ויש כאן נקודות של התחדשות]. א"כ, יש מציאות של השתנות ולכן החיבור מצריך מציאות של השתנות.

בהבנה יותר עמוקה, מי שינסה להעמיד את החיבור על אותו דבר, זה נקרא 'דיוטא ישנה', בלשון הגמ' זה נקרא 'צריך לחדש בה', כמו שנאמר בסוכה ישנה. אי אפשר לבנות חיבור על אותו מצב קבוע, בדוגמא של בנין שבונים ומחברים אותו לקרקע ע"י יסודות, אזי הוא עומד על עומדו, ואם לא קרה משהו שונה, אזי עשרות שנים הוא יכול לעמוד בלי חיזוקים. אבל בחיבור בין בני אדם תמיד צריך שתהיה נקודת התחדשות, אזי יש מצד אחד את הקביעות שבעצם החיבור, אבל חייב להיות שעל מנת שהחיבור לא יחזור ליובש שלו, כמו שהוזכר לעיל, מוכרח שתהיה נקודת התחדשות בעצם החיבור.

הוזכרו כאן שני חלקים, ונחזור ונדגיש בקצרה. יש את מה שכל אחד מהם משתנה, וממילא החיבור הראשון לא עומד בתוקפו. ויש את החלק השני, שאפילו אם החיבור היה עומד בתוקפו, אבל אם אין בו נקודת התחדשות נוצרת מציאות של יובש, והדבר שחיבר כבר אינו יכול להיות בתוקפו כפי חיבורו מתחלה.

(יז) **נסיגה לאחור** - יש כאן שני פנים בדבר. כל חיבור בין בני אדם, אם כל אחד יתכווץ לתוך עצמו, הוא לא יתחבר לזולתו. אבל מאידך, כל חיבור לזולתו מכריח קיבוץ לתוך עצמו, לשון הגמ' במסכת בבא מציעא בפרק השוכר את הפועלים זה נקרא 'אהבה דוחקת את הבשר'. על מנת שהאדם יוכל להתחבר עם השני, הוא צריך ללכת אחור מעט, ולתת לזולתו להיכנס למקומו שלו. א"כ יש כאן שני תנועות, יש את התנועה הנפשית שרוצה נקודת התחברות, ויש את התנועה הנפשית ההפוכה, וגם הגופנית, 'אהבה דוחקת את הבשר', לצמצם את מקומו שלו ולתת לאחר להיכנס.

לכן, כח הצמצום יכול להיות מונע מהצטרפות לזולתו, וכח הצמצום הוא הבנין להצטרפות לזולתו, והשאלה היא כלפי מה הדברים אמורים. יש את עצם התנועה להצטרף, שהיא התרחבות, ויש את הוויתור על חלקו שלו שזהו הצמצום, שהוא מוכרח לצורך צירוף ונכון.

(יח) **ישן מול חדש** - הוזכר לעיל בערך מסוים, ונחזור בקצרה ממש. ניתן דוגמא בהירה, ישנם בני אדם שבשעה שנאבדו מזיווג ראשון רח"ל, יש להם קושי עצום להתחתן פעם שניה. יש בני אדם שאין להם קושי, פשוט הזיווג הראשון לא היה כפי רצונם, ולכן יש דין לחכות ג' רגלים, ובשבילם זה ג' מיני גלויות. אולם יש בני אדם שאם הקשר הראשון היה אמיתי, אז בודאי שיש קושי יותר להתחתן פעם שניה.

אבל יש בני אדם שלא מסוגלים להתחתן פעם שנייה. כמובן שיכול להיות לכך הרבה סיבות, יש סיבה ברורה ופשוטה, אם הקשר היה עמוק, אדם מרגיש כמו בגידה נפשית, שיש החלפה של דבר, לא שזה נכון עד הסוף, כל דבר יש לו שיקולי דעת עדינים, אנו רק מציירים ציור אחד שיכול להיות נקודת קושי של החלפה. אבל יש בני אדם שיש להם קושי להחליף לאחר זמן, כי הם לא יכולים להתנתק מהמצב הקודם, הם משאירים את עצמם במצב הראשוני שהיה. זהו ישן מול חדש.

הכח הזה בעצם מונע מבני אדם, שאין להם כח להתחבר לזולתם. ניתן דוגמא נוספת, ישנם קשרים בין חברים, בשלב מסוים אחד מהם הלך לבית עולמו, או שהיה צריך לנסוע לחו"ל, או שהקשר ביניהם התרופף מסיבה כלשהי, אבל לא באופן שיש ביניהם שנאה, וכעת, ישנם בני אדם שיש להם קושי ליצור קשר חדש בנפש, הם תמיד שקועים בגעגועים של מה שהיה.

כמובן שאי אפשר לבטל את מה שהיה ולמחקו, זה חלק מתהליך בנין האדם שהוא עובר שלבים, וכל שלב הוא חלק מהבנין של התהליך, אבל מאידך הוא לא הופך להיות בית קברות להגביל אותו לשלב הבא. יש בן אדם שמתכחש לעבר, מתנכר לעבר, שזו גם-כן צורה שאיננה נכונה. לפעמים יש דבר שצריך לעוקרו במדרגת תשובה, אבל בחלק גדול לא צריך לעקור את מה שהיה, אלא צריך להעמיד לו את גבולותיו הנכונים, ומכאן ואילך להתקדם לשלב הבא.

(ט) **סדר** - הנקודה הזו היא מעשית מאד. כל דבר שמצטרף לזולתו, לדוגמא בעלמא, אדם קובע חברותא, סדר א', סדר ב', סדר ג', ככל שהאדם קטן יותר, לו יש את הסדר לימוד שהוא לומד, והוא רוצה שהחברותא ילמד כמוהו. אזי או שהחברותא הוא 'עובר בטל', והוא יכול לשעבדו לכל מה שהוא רוצה. אבל אם לא, כמובן שלא יצליח דרכם. כל חיבור בין שני בני אדם מכריח שינוי סדרים.

במובן החיצוני, שני בני אדם הנישאים זה לזה, לכל אחד נוצר סדר חדש. אבל הדוגמא של לימוד זוהי דוגמא בהירה מאד, ככל שהאדם מכיר יותר לימוד עם חברותות, אי אפשר שהוא ילמד כמוני. כמובן, למצוא משהו שלומד בצורה לגמרי שונה זה גם-כן לא תמיד מועיל, לפעמים יש כזה אופן על מנת ללמוד זווית שונה, אבל כל חיבור לבני אדם מכריח שינוי של סדר. ככל שכח הסדר בנפשו של האדם יציב וחזק יותר ובלתי ניתן לשינוי, או כמעט לא ניתן לשינוי, או רחוק משינוי, כח החיבור שלו לזולתו הולך ומצטמצם.

(כ) **שנאה** - ברור ופשוט, ככל שכח השנאה גדול בנפש האדם, יש לו קושי להתחבר לזולתו. שנאה, כמו שהוזכר, אין הכוונה שהוא רק שונא את ראובן או את שמעון, אלא זוהי תפיסת פירוד. ולכן, ככל שכח השנאה רחב בנפשו של האדם, אפילו אם הוא לא שונא את פלוני, אבל יהיה קשה לו להתחבר אליו. אפילו אם הוא לא שונא את אלמוני לקבוע עמו חברותא, אבל תפיסת הפירוד שלו בנפש מונעת ומפקיעה את מציאות החיבור.

(כא) **צניעות** - הגדרה בהירה ופשוטה. כל חיבור אמיתי ופנימי הוא במהלכי צנוע. חיבור דאיש ואשתו, ברור, 'ישראל קדושים הם'. חיבור דשורש דחכמה, זה נקרא, כנ"ל, 'ספרא דצניעותא'. בר' עקיבא ואשתו רחל נאמר, 'חזיא ביה דצנוע ומעלי'.

התורה שנקראת אשת חיל, היא במדרגה של 'מגלה לו סתריה', זה חיבור במקום של צינעה. לוחות שניים שניתנו בצנעה נתקיימו.

ככל שכח הצניעות שבאדם גדול יותר, כח החיבור שלו גדול יותר. ככל שצניעות האדם קטנה יותר, אזי כל דבר נעשה בפרהסיא, בפרהסיא של הדבר הוא מפקיע את החיבור. השורש כידוע, אדם וחיה ששמשו זה עם זה, וראה נחש ונתקנא. התיקון של הלוחות ראשונות שניתנו בפרהסיא, ונשתברו.

העומק הדק בלשון קצרה מאד, כל חיבור בפרהסיא מצרף את אלו שהם בפרהסיא לחיבור, וממילא הם הופכים להיות נקודת המפריד של הדבר. חיבור הגדרתו, רק מי שאני מחובר עמו. אזי אם זה נעשה בצנעה, רק הם נמצאים. כמו שאומרת הגמ', רבא היה הורג אפילו בעלי חיים קטנים, וכן על זה הדרך. כלומר, כל חיבור, אם יש כאן פרהסיא, אז לא רק הם נמצאים, ויש כאן עוד כח שמצטרף לאותו דבר. ממילא, יש כאן כח שמפריד ביניהם. זוהי הדוגמא של אדם וחיה, ונחש שנכנס להפריד ביניהם.

ולכן, ככל שהחיבור פנימי ועדין יותר, הוא יותר מוסתר, הוא יותר נעלם. החיבור העמוק של האדם לבוראו הוא במקום הנעלם והמוסתר ביותר, מעמקי נפשו של האדם.

כב) **שמח בחלקו** - הוזכרו בני ט' מדות. יש אופן אחד, ששונה בכוס אחד ודעתו בכוס אחרת. ככל שהאדם פחות שמח בחלקו, אזי ראובן נשא את לאה, והוא חושב הרי יכלתי להתחתן עם מישהי אחרת, יכל להיות שפלונית הייתה מתאימה לי, מדוע לא עשיתי את הצעד הזה, וכן על זה דרך. הוא לא שלם עם מה שיש לו. אם הוא לא שלם עם מה שיש לו, לעולם החיבור לא יהיה שלם. על מנת שיוכל להיות לאדם שלם, הוא צריך להיות שמח בחלקו שזה חיבורו, ואם לא, החיבור יהיה יותר ויותר חיצוני, ופחות פחות פנימי ושלם. ככל שהאדם שמח בחלקו יותר, אזי הוא שלם נפשית עם החיבור הזה, ועי"כ החיבור יכול לבוא למציאות שלימותו.

שאלות ותשובות

ש. אבל יכול להיות שזה לא החיבור האמיתי שלו, זה לא אומר שזה בשלימותו שהוא יהיה שמח איתה וזה השידוך האמיתי שלו.

ת. מלה"ד, אדם שכר דירה לשנה, אזי הוא לא מתבלבל, הוא יודע שלאחר שנה צריך לעזוב את הדירה. אבל הוא חושב, הרי השנה הזו אני צריך לגור כאן או לא, אזי עכשיו אני שלם בחיבור הזה. זה לא אומר שזה שלי, אבל השנה הזו אני שלם בחיבור הזה.

ש. אבל הרב דיבר לפני זה על שלימות, השלימות, כמו שאמר שלמה המלך, מצא אשה מצא טוב, והצד השני, מוצא אני מרממות את האשה, השאלה אם הוא מצא את האשה, האשה האמיתית, שהיא שורש נפשו, שהיא עוזרת לו בעבודת ה', זה אמיתי.

ת. בהגדרה כוללת בודאי מה שאתם אומרים נכון, ונגדיר עוד מבט יותר דק. גם מי שזה לא שורשו האמיתי, אז מדוע הקב"ה זיווג לו, אזי יש הגדרה, היא גופא הוא נענש שהוא לא זכה לזיווגו האמיתי. ויש הגדרה אחרת, שיש בה חלק מסויים שהוא צריך להוציא מאותו מקום, ובחלק הזה הוא צריך להיות שלם שזה חלקו. לא שזה חלקו הכולל, זה חלקו הפרטי להוציא מכאן את הדבר הזה.

ש. הרב אמר שזיווג שלם זה יותר קשה כי יש סתירות יותר, ואנחנו כבר הרבה גלגולים אחרי גלגול ראשון, אז לפי מה שהרב אומר אין סיכוי לשלום בית אמיתי, שיהיה בכלל אחדות ברמה נפשית עמוקה, אם לא כל אחד יגלה את נשמתו, אזי מה בורא עולם ברא פה מערכת שהיא, מדוע הוא ברא מערכת כזו שלא יגיעו אף פעם לשכינה ביניהם.

ת. שתי הגדרות כלליות כיצד אפשר להגיע לחיבור במקום הזה. או ההסכמה שזה עדיף מדבר עוד יותר גרוע, ההבנה שכל דבר בנוי בשלמות וחסרונות, וזו מדרגתנו, הסכמת המציאות לדבר, ועי"כ האדם משלים עם הדבר, בבחינת ייאוש חלקי, והוא מתחבר לדבר כמות שהוא. או שהוא מגלה אהבה שלמעלה מטעם ודעת, ואז זה מדלג מעל כל המעכבים, שתי קצוות. זה בלי חשבון, אם זה עם חשבון זה לא אהבה למעלה מטעם דעת. אבל זה לא אהבה למעלה מטעם ודעת מצד שהיא שורש נשמתו, אלא זו אהבה למעלה מטעם ודעת מצד שורש נשמות ישראל, ואזי ממילא זה לא נפק"מ אם זה זיווג או לא. מי שלא יכול להגיע ללמעלה צריך להשתמש עם הכוחות למטה. סתם, גם יש חכמת חיים שצריך להבין שזה לא עוזר אם לא מסתדרים, זה יותר מזיק, אפילו פיקח מעט מבין שהוא צריך להסתדר עם מה שיש ולא עם מה שאין, זה לא יעזור.

ש. מה עם התענוג שהרב דיבר, אם אין תענוג ויש כל הזמן בלאגן, אז מה, איזה תענוג זה.

ת. חלק מחכמת החיים זה להסכים שלא עושים או הכל או כלום, ילד תופס שחור לבן, ככל שאדם מבוגר יותר, הוא תופס שיש חלקים. אזי הוא לומד איזה חלקים קיימים כאן, ובזה הוא מתענג. האי זה לא שלם, אזי יש לו חלק של קבלת ייסורים באהבה. אם הוא זוכה עוד יותר, גם בשמחה. וגם הוא מבין שיכול להיות שלא היא אשמה, יכול להיות שהוא אשם מחמת שזה מה שהוא קיבל מצד עוונותיו שלו, זה ללמוד להבין שהחיים מורכבים מחלקים יותר נעימים, מפחות נעימים, ממצבים יותר נעימים, ממצבים פחות נעימים. וללמוד שבחלק הנעים, מקבלים את הנעימות שלו, והחלק שאינו נעים, לומדים להסתדר איתו בחכמה, מתוך קבלת ייסורים באהבה, באמונה, ובשמחה. זה כל? של כל החיים שכל אחד מאתנו שחי כמו בן-דעת.

ש. הרב דיבר מקודם על ענין של יאוש, לדוגמא דבר שאדם יכול להבין אותו בשכל, אבל בנפש ודאי הנפש נוטה לכיוון הזה, אז מה עושים.

ת. זו שאלה כללית יסודית, כלומר, שיש מרחק בין ידיעת השכל של האדם לידיעת הלב בכללות, ולפי"ז בפרטות בנקודה שעכשיו דיברנו. אבל זו שאלה מובנית כללית, התשובה, יש איך האדם מתנהג לפני שהוא השיב אל הלב, ויש את העבודה להשיב אל הלב. לפני שהוא השיב אל הלב זה לא עוזר שבשכל הוא מבין את הדבר, אם הלב שלו רחוק מאד מהדבר, השכל כמעט ולא יכול לפעול. וזה חלק מצוי אצל הרבה מאד בני אדם שיש להם ידיעת השכל במדרגה אחת, וידיעת הלב במדרגה אחרת, והם פועלים לפי מדרגת ידיעת השכל, בעצם הם חיים בעולם של דימיון ולא בעולם של מציאות. יש במקביל לכך עבודה של האדם להשיב את ידיעת השכל לידיעת, אבל לפני שהוא השיב את ידיעת השכל לידיעת הלב, מה שמחוייב מדינא זה לא משנה מה הוא מבין בשכל ומה הוא מרגיש בלב, אבל מה שלא מחוייב מדינא, אי אפשר לפעול לפי ידיעת השכל, הוא צריך לפעול לפי המדרגה הקרובה ללב, ובמקביל להשיב את ידיעת השכל לידיעת הלב.

ש. השמח בחלקו יכול לעצור עצמו מעבודה, לא?

ת. שמח בחלקו הכוונה - עד הרגע. מהרגע, נגלה לך חלק חדש.

ש. אפשר להגדיר קצת יותר מהי שנאת חיים.

ת. הזכרנו בפעמים הקודמות ונחזור בקצרה, הזכרנו שתפיסת שנאה, בראשית ברא אלקים, זה ב' ראשויות, שורש הבריאה מצד עצם היותנו נבראים אנו שניים, הבורא הוא אחד, הנבראים יסודם שניים. תפיסת שנאה היא הדבקות בשורש תפיסת הנבראים שהם שניים. תפיסת אחד זה האור האלוקי המתגלה בתוך הבריאה. ככל שאדם נעלם ממנו האור האלקי שהוא אחד, אזי הוא דבוק בעצם ההיות שבבריאה, ופעמים רבות האדם דבוק הרבה יותר נמוך מכך, בענפים התחתונים, אבל אפילו אם הוא דבוק בשורש תפיסת הבריאה שבבריאה, הוא כבר נמצא בתפיסה של שנים. אם זו תפיסתו, אזי יסוד נפשו היא שנאה. גם אם הוא לא שונא עכשיו את שמעון ולוי, זה מחמת שזה לא יצא לפועל, אבל התפיסה שלו היא תפיסת שנאה. שנאה מלשון אחד, שנים, נעשה מאחד שנים.

ש. אם מגיעים ליחידה שבנפש אפשר לבטל את השנאת חיים?

ת. אפשר להקטין אותה, לבטל את השנאת חיים הגמורה זה רק בגילוי אלוקות.

- [\[ארבעת היסודות שורשי התנועות הנפשיות\] 1](#)

Show featured image:

0

Source: <http://bilvavi.net/shiur/ארבעת-היסודות-שורשי-התנועות-הנפשיות-011-עפר-צמצום-התקשרות-יסוד>

Links

[1] <http://bilvavi.net/4elements.movement>